

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור (שיעור מס'): ייבום – ממשוטו של מקרא למהפכה של חז"ל 400-2-0

שם המרצה (כתובת דוא"ל): תמיר גרנות

ייבום – ממשוטו של מקרא למהפכה של חז"ל

רש"י דברים פרק כה

(ה) כי ישבו אחים יחדו - שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו:

יחדו - המיוחדים בנחלה, מפרט לאחיו מן האם:

ובן אין לו - עיין עליו בן או בת, או בן הבן, או בת הבן, או בן הבת, או בת הבת:

(ו) והיה הבכור - גדול האחים הוא מייבם אותה:

אשר תלד - פרט לאילוניתע שאינה יולדת:

יקום על שם אחיו - זה שייבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו:

ולא ימחה שמו - פרט לאשתצ סריס ששמו מחוי:

בבא בתרא יב ע"א

אמר רב הונא בר' דרב יהושע: פשיטא, חלק בכור וחלק פשוט - יהבינן ליה אחד מצרא, יבם מאי?
אמר אביי: היא היא; מ"ט? בכור קרייה רחמנא. רבא אמר, אמר קרא: והיה הבכור, הוייתו כבכור ואין
חלוקתו כבכור.

תלמוד בבלי מסכת בכורות דף נב עמוד א

ולא האשה בכתובתה, ולא הבנות במזונותיהן, ולא (את) היבם, וכולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי
כבמוחזק.

ולא (את) היבם. מ"ט? בכור קרייה רחמנא. אמר אביי: ל"ש אלא בשבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום,
אבל דבין יבום לחלוקה - שקיל, מ"ט - יקום על שם אחיו המת אמר רחמנא - והרי קם. רבא אמר: אפי'
דבין יבום לחלוקה נמי לא שקיל, מ"ט - כבכור, מה בכור - אין לו קודם חלוקה, אף יבם נמי - אין לו
קודם חלוקה.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף כד עמוד א

מתני'. מצוה בגדול לייבם, ואם קדם הקטן - זכה.

גמ'. ת"ר: והיה הבכור - מיכן שמצוה בגדול לייבם; אשר תלד - פרט לאילונית שאין יולדת; יקום על
שם אחיו - לנחלה, אתה אומר: לנחלה, או אינו אלא לשם? יוסף - קורין אותו יוסף, יוחנן - קורין אותו
יוחנן? נאמר כאן יקום על שם אחיו, ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם, מה שם האמור להלן
נחלה, אף שם האמור כאן לנחלה; ולא ימחה שמו - פרט לסריס ששמו מחוי. אמר רבא: אף על גב דבכל
התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא אתאי גזרה שוה אפיקתיה מפשטיה לגמרי.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

...ואימא: כי איכא בכור - ליהדר אגדול, כי ליכא בכור - אין חוזרין אצל גדול! אלמה תני אביי קשישא: מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן, לא רצה - חוזרין אצל גדול! כבכור, מה בכור - בכורתו גרמה לו, אף גדול - גדולתו גרמה לו. ואימא: כי מייבם בכור - לישקול נחלה, כי מייבם פשוט - לא לישקול נחלה! אמר קרא: יקום על שם אחיו, והרי קם. ואלא בכור דקרייה רחמנא, למאי הלכתא? לגריעותא, מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק, אף האי אינו נוטל בראוי כבמוחזק.

רש"י מסכת יבמות דף כד עמוד ב

בכור אינו נוטל - חלק בכורה בנחלה הראויה לבא להם אחר מיתת אביהן אלא במה שמוחזק ביד אביהן ביום מותו דכתיב בכל אשר ימצא לו (דברים כא) אף יבם הנוטל פי שנים בנכסי אביו חלקו וחלק אחיו שמת אינו נוטל בראוי כבמוחזק.

חידושי הרמב"ן מסכת יבמות דף כד עמוד ב

מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף היבם. פרש"י ז"ל אף יבם הנוטל פי שנים בנכסי אביו חלקו וחלק אחיו המת אינו נוטל בראוי כבמוחזק, שהוא ז"ל סובר דבנכסי אביו נוטל חלקו וחלק אחיו אף על פי שמת אביו לאחר שמת אחיו, ובראוי לאביהן קא אמרינן דומיא דבכור, אבל בהלכות גדולות בהלכות נחלות כתוב כך, וכן היבם בנכסי אחיו כגון ראובן ושמעון ראוין לירש את יעקב אביהן מת ראובן בחיי יעקב דהוה ליה נכסי יעקב אצל ראובן ראוי, ועמד שמעון ויבם את אשתו ואחר כך מת יעקב, אי נמי מת יעקב ואחר כך יבם שמעון, אין שמעון נוטל בראוי כבמוחזק אלא מנכסי דמטו ליה לראובן מן יעקב אביו מטי ליה לשמעון מנאתיה כחד מאחיה, וכן נראין הדברים, ועוד דאמרינן לקמן בפרק החולץ (מ' א') אי מה בכור לאחר מיתת אביו שקיל פי שנים אף יבם לאחר מיתת האב שקיל פי שנים, ומפריקנן מידי על שם אביו כתיב על שם אחיו אמר רחמנא ולא על שם אביו

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מ עמוד א

מתני'. החולץ ליבמתו - הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה, ואם יש שם אב - נכסים של אב. הכונס את יבמתו - זכה בנכסים של אחיו; ר' יהודה אומר: בין כך ובין כך, אם יש שם אב - נכסים של אב. ....

ר' יהודה אומר וכו'. אמר עולא: הלכה כר' יהודה. וכן א"ר יצחק נפחא: הלכה כר' יהודה. ואמר עולא, ואיתימא ר' יצחק נפחא: מ"ט דר' יהודה? דכתיב: והיה הבכור אשר תלד, כבכור, מה בכור אין לו בחיי האב, אף האי נמי אין לו בחיי האב. אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב, אף האי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב? מידי, יקום על שם אביו כתיב? יקום על שם אחיו כתיב, ולא על שם אביו. אימא: היכא דליכא אב דלשקול נחלה - תתקיים מצות יבום, היכא דאיכא אב [דלא] שקיל נחלה - לא תתקיים מצות יבום! מידי יבום בנחלה תלה רחמנא? יבומי מיבמי, ואי איכא נחלה - שקולי, ואי לא - לא שקיל.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח